
El primer vaixell iber

Autor:

Data de publicació: 21-10-2014

Els arqueòlegs descobreixen al Cap de Creus el primer vaixell de la Península fet amb tècniques navals dels ibers.

Les restes de la nau, que data de finals del segle I aC, transportava àmfores de vi, que van ser espoliades als anys 60.

La nau al Cap de Creus (Girona) construïda amb tècniques inèdites sorprèn als arqueòlegs. L'encaix de la quilla, una moneda ibera i la tècnica constructiva aixequen sospites sobre el fet que es tracti d'una nau ibera.

Els arqueòlegs descobreixen al Cap de Creus el primer vaixell de la Península fet amb tècniques navals dels ibers. Les restes de la nau, que data de finals del segle I aC, transportava àmfores de vi, que van ser espoliades als anys 60. La nau del Cap de Creus (Girona) construïda amb tècniques inèdites sorprèn als arqueòlegs. L'encaix de la quilla, una moneda ibera i la tècnica constructiva aixequen sospites sobre el fet que es tracti d'una nau ibera.

El derelict de Cap de Vol ja feia anys que es coneixia, però fins ara no se n'havia estudiat l'arquitectura naval a fons. Les restes del vaixell es troben en ple Cap de Creus, i durant els anys 60 els submarinistes belgues en van espoliar el carregament (sobretot, àmfores). Allò que queda ara és, doncs, la carcassa del buc i nombrosos fragments d'àmfora i ceràmica. Després d'haver desenterrat mig vaixell i es calcula que hi ha 48 fileres de quadernes

Estar enfonsat no sempre és un problema. Al vaixell que va naufragar davant del Cap de Vol, al Port de la Selva, entre els anys 10 abans de Crist i 10 després de Crist aproximadament li ha anat la mar de bé tocar fons. Perquè malgrat haver estat espoliat el 1967 per una banda de submarinistes belgues, que es van dur quantes àmfores van trobar, la seva conservació en el fons mentre tecnologia i coneixement arqueològics avançaven permet anunciar que la nau era possiblement no romana sinó ... ibera: no hi ha una altra nau identificada d'aquest poble que ocupava la península abans de l'arribada dels romans. Com a poble costaner, els ibers amb tota seguretat eren mariners, però no existeix fins avui constància arqueològica d'això.

L'espoli de 1967 no impedeix que en les restes es conservaran restes d'àmfores romanes. Els belgues només es van emportar les que estaven senceres, però van quedar els trossos. Són del tipus que els arqueòlegs anomenen Pascual 1 i per les inscripcions que porten se sap que es fabricaven al taller que va estar en el que avui és l'estació de metro de Badalona Centre, la romana Baetulo. Per això se sap que el vaixell va naufragar en aquesta vintena d'anys al voltant del canvi de mil·lenni. Per això s'ha cregut sempre que el vaixell era romà. I no està provat que no fos així, encara que nombrosos indicis suggereixen que el vaixell no era d'aquesta factura, si no, almenys, hereu de la tradició ibera. "El problema dels ibers és que només se'ls ha excavat a terra, no al mar. I eren un poble de costa: com és possible que no sapiguem res de la seva vessant marinera?", Apunta Gustau Vivar, codirector de la operació i responsable del Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya (CASC), dependent de la conselleria de Cultura. "Al mar, els canvis tecnològics són molt lents, perquè un mal experiment et mata. Per això no seria estrany que els vaixells ibers fossin com aquest, aptes per aquesta costa, tot i que els portessin els romans".

"Treballem amb la hipòtesi que el vaixell és de tradició ibera perquè té alguns elements definitoris tan clars que potser estem parlant que representa la tradició ibera. Però no podem assegurar res amb rotunditat", admet Vivar.

Fa un parell d'anys, el CASC, situat a Girona, va decidir tornar a investigar aquell vaixell, en un projecte -els altres codirectors són Rut Geli i Carlos de Juan, i que ha comptat amb el suport de l'ajuntament del Port de la Selva- que aprofundís en el coneixement de la que es considera la primera indústria "catalana" exportadora: la del vi romà.

El vaixell de Cap de Vol transportava vi barat per a les tropes romanes de la Gàl·lia i Germania. En un moment en què

les esperances de supervivència de les empreses passen en part per la internacionalització, visitar aquell moment de la història econòmica local tenia el seu interès. Per les àmfores es coneixia la datació aproximada del viatge i el que transportava. Les naus que partien de Baetulo o de la Tarraconense tenien per destí Narbona, des d'on es distribuïa el vi a les tropes. En la investigació que s'ha desenvolupat aquest estiu han aparegut, en el fons del mar, algun coll d'àmfora amb el tap de suro ... foradat. El vi era de baixa qualitat i prosseguia la seva fermentació en l'àmfora, de manera que es deixava un orifici per a l'evacuació de gasos. No per dolent va fracassar. Aquest vi va acabar arribant a Roma. "És el primer moment d'exportació des d'aquí, però no d'un producte sobrant, sinó d'un producte que es fa per exportar", afegeix Vivar.

El vaixell va ser succintament investigat el 1979 i 1980. En l'actual campanya va ser localitzat de nou, enterrat sota 60 centímetres de sorra, i la sorpresa ha arribat quan s'ha començat a analitzar els seus detalls. Diversos d'ells no són de factura romana, sinó d'origen incert. D'entrada, la quilla és gairebé plana. La costa catalana de l'època era molt similar a la de l'actual Camarga francesa, amb maresmes (d'aquí Maresme), llacunes, rius transitables. D'aquesta manera no calia construir ports, perquè els mateixos rius permetien amarrar i carregar. Amb l'estalvi inversor que això implicava. Però per a això s'exigien calats lleus, i les naus romanes els tenien alts, perquè la costa itàlica, més profunda i amb corrents més forts, així ho exigia.

Hi ha més detalls no-romans a la nau: algunes quadernes estan interrompudes; el sistema de punxons amb què s'aguanten les fustes és propi; una reparació al casc, en forma d'hexàgon, presenta una tècnica estranya; hi ha alguns rebaixos en les travesseres de fusta, possiblement per lligar, i això és nou; el sistema de construcció era de casc previ, és a dir, primer s'armava el folre i després se li inseria l'estructura ... I el detall més cridaner: sota el pal van col·locar una moneda -que va sobreviure als belgues i més de dos mil anys d'aigües- apotropaica (aquell objecte que s'usa simbòlicament per una cosa aliena a la seva funció real) que és, amb tota certesa, ibera. "Treballem amb la hipòtesi que el vaixell és de tradició ibera perquè té alguns elements definitoris tan clars que potser estem parlant que representa la tradició ibera. Però no podem assegurar res amb rotunditat", admet Vivar. Tres especialistes en cultura ibera, Yaacov Kahanov, de la universitat de Haifa, Patrice Pomey, de la de Marsella, i Eric Rieth, de París estan començant a sostenir que els ibers van tenir una sòlida formació i tradició marinera.

Els arqueòlegs han datat les restes del vaixell a finals del segle I aC (es creu que es va enfonsar entre l'any 25 i l'1 aC). Després que fos espoliat, a finals dels anys 70 se'n va fer un primer estudi arqueològic, però no es va anar més enllà. Sí que va sorprendre, però, que les quadernes estiguessin lligades amb cordes.

Ara, el CASC n'ha començat a fer un anàlisi en profunditat. De moment, en aquesta primera campanya s'ha obert la zona de la proa (que fins ara, mai s'havia desenterrat). En concret, se n'ha excavat una àrea de sis per quatre metres.

El vaixell de Cap de Vol es troba enfonsat a 24 metres de profunditat i, durant aquests anys, ha quedat colgat per una capa d'uns 60 centímetres de sorra. Precisament, com concreta l'arqueòleg Gustau Vivar, això és el que ha permès que les restes de fusta es conservessin durant tot aquest temps.

Durant aquesta campanya, els arqueòlegs del CASC han documentat a fons la zona de proa. En total, s'han arribat a col·locar més de 500 marques. I les primeres conclusions que se n'han extret no deixen lloc per al dubte: probablement, el vaixell de Cap de Vol és el primer exemple conegut a la Península d'una nau construïda amb tècniques navals dels ibers.

La quilla, totalment planera

"Per primera vegada, podem dir que el vaixell respon a uns criteris que pertanyen a una tradició constructiva ibèrica", concreta Gustau Vivar. I hi afegeix: "N'estem segurs en un 90%, i esperem que en els propers anys, la resta de campanyes ens permetin acabar de confirmar-ho amb tota seguretat".

Entre d'altres, hi ha diversos elements que han permès diferenciar aquest derelict dels altres que s'han localitzat fins ara, i que estaven fets amb tècniques dels romans. D'entrada, la forma de la quilla, que és totalment planera.

"Aleshores, la costa estava formada per maresmes, com una mena d'aiguamolls; i aquest vaixell estava dissenyat específicament per navegar-hi" indica Vivar. I hi afegeix: "Per això, aquesta forma de la quilla permetia que el vaixell navegues per aigües poc profundes i, fins i tot, remuntés rius".

A més d'això, altres tècniques que s'escapen de la tradició naviliera dels romans són el fet que les quadernes estiguessin lligades amb cordes o que, a finals dels anys 70, es descobrís una moneda ibera amagada a la base del màstil. "És una moneda que tenia molt poca circulació aleshores, que es va posar allà per portar sort, com un amulet, i

que també ens dóna informació sobre qui va construir el vaixell", concreta Vivar.

Els estudis indiquen que el vaixell de Cap de Vol es dedicava al cabotatge. Transportava àmfores de vi, fet a la zona de l'antiga Badalona, que probablement tenien com a destí el port de Marsella, des d'on es repartien a la milícia romana. "Es tractava d'un vi fet en quantitat, i no en qualitat", concreta l'arqueòleg i responsable del CASC.

Com a curiositat, aquesta campanya els arqueòlegs també han descobert una marca que el mestre d'aixa va deixar en una de les fustes del casc. No se sap, però, si responia a algun motiu constructiu o bé va ser una errada.

A partir d'ara, els arqueòlegs confien anar descobrint més secrets d'aquesta nau en properes campanyes. Probablement, l'any vinent se n'estudiarà la part de la proa. A més, com concreta Gustau Vivar, a la mateixa zona del Port de la Selva també es té constància de l'existència de tres derelictes més de la mateixa època, que es volen excavar i comparar amb els resultats obtinguts amb el Cap de Vol.

Arreu de Catalunya, el CASC té constància de l'existència de 820 jaciments subaquàtics. D'aquests, més de 350 es troben repartits arreu de la Costa Brava (sobretot, al litoral de l'Alt Empordà).

(Fuente: La Vanguardia / Ignacio Orovio)